

Medicinska sestra Terezija (Tea) Žvikart

Irena Keršič

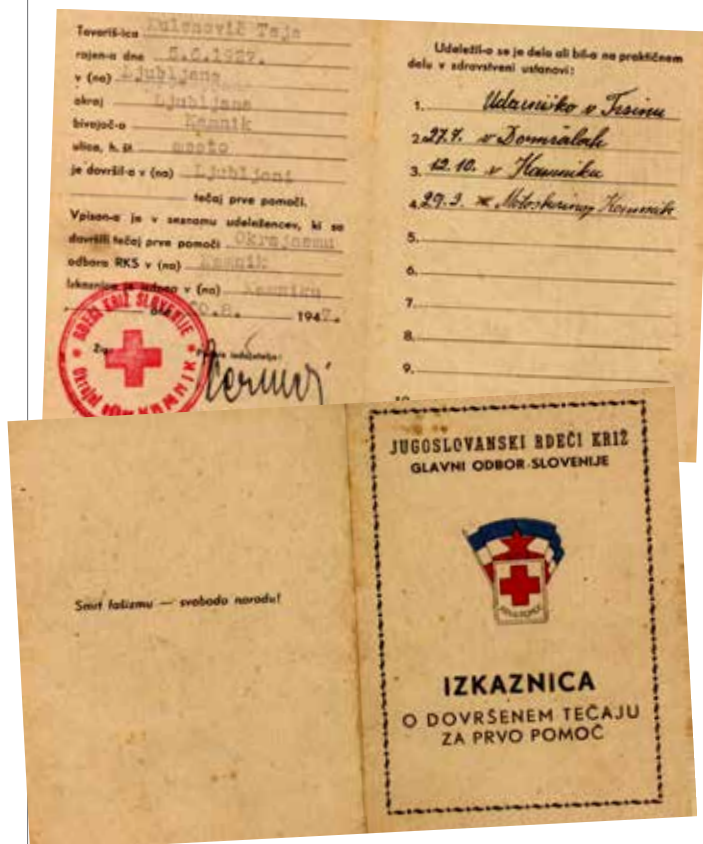
Terezija Tea Žvikart (Vir Helena Sterle)
(DS ZG Tea Žvikart 1. Vir: Helena Sterle)

Tea Žvikart je bila rojena 5. 6. 1927 očetu Mehmedu Kolenoviću in materi Mariji Srpan ob pomoči babice v državni porodnišnici. V matičnem uradu Klinične bolnice v Ljubljani je bila vpisana kot deklica Terezija Milivoja Srpan. Večino otroštva je preživela na Notranjskem. Mati je imela tuberkulozo in Tea se je zgodaj spoznala z boleznijo. Živela je pri stari mami v rojstni hiši, kjer je bila pekarna. Obiskovala je Mešano ljudsko šolo v Starem trgu pri Ložu in tam leta 1942 zaključila osmi razred.

Vojna in povojni čas sta prinesla odločitev za poklic. Pomemben vir podatkov so njeni zapisi na čas druge svetovne vojne, ko je bila tečajnica XI. tečaja politične mladinske organizacije SKOJ (Zveza komunistične mladine Jugoslavije). Zapisala je (originalni prepis besedila: »Spominjam se, da so naredili hajko na naše uši. V partizanskih parilnikih (bencinskih sodih) so pripravili naša oblačila, vendar so imeli smolo tisti z italijanskimi vojaškimi oblekami. Ko so prišle iz kotla, so bile v »franžah«. Bile so iz materiala (govorilo se je, da iz vlaken kopriv), ki je na hudi vročini razpadel. Seveda so potem v deke zaviti čakali na druga oblačila. /.../ Vsi smo morali sodelovati pri kulturnem programu, kot so bile recitacije in pisanje prispevkov. Še celo meni se je storila ena sama in edina pesem v mojem življenju. Govorila je o padlem borcu in grobu v gozdu. Ko sem jo sramežljivo oddala Borisu Lunačku, me je celo pohvalil, kar me je spravilo v hujšo zadrego, kot če bi jo zavrnil. Naj sem se kasneje še tako mučila, se mi ni nikoli posrečila nobena pesem več.« Kopijo podpisov tečajnikov je posredovala na Zvezo društev medicinskih sester Slovenije.

Iz legitimacije pripadnika Ljudske fronte Jugoslavije, Osvobodilne fronte (OF) Slovenije je razvidno, da je bila članica omejenih organizacij v letih 1946/47. Zavedena je pod poklicem otroške negovalke, zaposlena v Zavetišču Vič, na Zavetiški ulici 5 v Ljubljani. Vse do osvoboditve je aktivno delala v mladinskih organizacijah in z mladino, tudi po prihodu v Ljubljano junija 1945. Ob vstopu na delo v Domu Malči Beličeve 22. 12. 1946 je morala podati pismeno in ustno prisego, da bo »pri

časti svojega naroda in pri svoji časti zvesto služila ljudstvu, da se bo držala ustave in zakonov, da bo varovala in branila ustavni demokratični red Federativne ljudske republike Jugoslavije in da bo svojo službo vestno opravljala«. Uradno nikoli ni bila šolana otroška negovalka. Leta 1947 je od januarja do maja opravljala tečaj iz »zdravniške administracije pri Državnem zavodu za socialno zavarovanje v Ljubljani« in bila usposobljena za izvrševanje službe zdravniške administracije.

Izkaznica o opravljenem tečaju prve pomoči leta 1947 (Vir: Helena Sterle)

(sestavljena iz fotografije DS ZG: Tea Žvikart. Izkaznica o opravljenem tečaju PP 1947, notranja stran. Vir: Helena Sterle in fotografija DS ZG Tea Žvikart. Izkaznica o opravljenem tečaju PP 1947. Vir: Helena Sterle)

Maja 1947 je bila prestavljena na delo v Kamnik. Avgusta 1948 je opravila tečaj iz prve pomoči in bila registrirana v Okrajnem odboru Rdečega križa (v nadaljevanju RK) v Kamniku. Kasneje je opravljala praktično delo v zdravstvenih ustanovah s področja prve pomoči, med drugim tudi veliko udarniškega dela v Trzinu, Kamniku in Domžalah. Od leta

1947 do 1951 je opravljala dela v Splošni ambulanti Kamnik na področju priprave dela in zdravstvene administracije. Od 1955 do 1957 je delala poleg omenjenega še enkrat tedensko pri specialistih: ortopedu, dermatologu, otologu, ginekologu in nevrologu.

Potrdilo o registraciji medicinskega osebja 1949 (Vir: Helena Sterle)
(DS ZG Tea Žvikart. Potrdilo o registraciji medicinskega osebja 1949. Vir: Helena Sterle)

V knjigi Zdravstvena služba na Kamniškem v 20. stoletju, kakor so jo oblikovali predhodniki in sodobniki (Baloh, 2006), Tea Žvikart podrobno opisuje razvoj zdravstvene službe na Kamniškem po letu 1945. Tea je začela delati v kamniški zdravstveni službi leta 1947. Vse zdravstvene službe ZD Kamnik so takrat delovale v nacionalizirani Dereanijevi hiši, Na trgu 23. Pacienti niso imeli kartotek, obstajala je vpisna knjiga, kamor je zaščitna sestra (otročka negovalka, bolničarka) vpisala osnovne podatke, anamnezo, zdravnik je narekoval diagnozo in terapijo. Zdravstveno zavarovanje je bilo urejeno preko zavarovanja delodajalcev in ne individualno. Edini vir podatkov pri upokojevanju in drugih invalidskih postopkih so bile vpisne knjige pri zdravniku splošne prakse. Z zdravnikom Francetom Pucljem, ki je bil vodilni zdravnik v dispanzerju TBC in upravnik ZD Kamnik, je že leta 1947 sodelovala pri sistematičnih pregledih vajencev, preden so nastopili vajeniško dobo in kasneje službo. Zdravniki na Kamniškem so pred drugo svetovno vojno opravljali zasebno zdravstveno službo in niso imeli posebej zaposlenih šolanah zaščitnih sester (danes medicinskih sester). To delo so opravljale gospodinjske pomočnice in soproge. Zaščitna sestra Francka Chwatal -

Kiš, ki se je šolala v Franciji, je bila edina zaposlena šolana sestra v protituberkuloznem dispanzerju (Baloh, 2006).

V letu 1949 je bilo vse medicinsko osebje (tudi bolničarji) registrirano v kontrolniku komisije pri OLO (npr. Kamnik) posamezne občine na podlagi 6. čl. Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o obvezni službi medicinskega osebja do 5. januarja 1949. Izstavljali so pismena potrdila. Terezija Žvikart je bila leta 1949 vpisana kot bolničarka pod zaporedno številko 33 pri OLO Kamnik. Na podlagi izdane odločbe, ki je bila posredovana stranki in Poverjeništvu za finance OLO občine, je bil nakazan osebni dohodek in njegove spremembe. Slednji je danes lahko iskani vir o zaposlitvi in izobrazbi bolničark/bolničarjev, zaščitnih sester in otroških negovalk iz tistega obdobja. Obdobje je zaznamovala skrb oblasti za ponovno preživetje in organizacija socialno sanitetnih pogojev, ki so imeli prednost celo pred zdravstvenimi. Balohova (2006) navaja, da je bil vodja socialno zdravstvenih oddelkov OLO upravni delavec in ne zdravnik. Zdravnik je bil njegov namestnik in operativni delavec, ki je skrbel za izvajanje zdravstvenega varstva.

Leta 1950 ji je Okrajni ljudski odbor (OLO), Sekretariat za personalne službe Občine Kamnik izdal odločbo o koriščenju 5 dni plačanega dopusta v poklicu bolničarka. Zdi se, da se je vrsta poklica navajala glede na zasedeno delovno mesto in ne po dejanski izobrazbi.

Leta 1955 je skupaj z Marico Zobavnik delala pri zdravnici Bogomiri Železnik, ki je bila ustanoviteljica otroškega dispanzerja v Kamniku.

Iz podarjene dokumentacije, ki jo je za arhiv Zbornice – Zveze podarila hči Helena Sterle, izhaja, da je morala na Sekretariat za personalno službo nasloviti pismeno prošnjo za odobritev brezplačnega dopusta v času od 1. 1. 1951 do 1. 3. 1951, ker ji podjetje ni hotelo kriti režijskih stroškov za oskrbo otrok v jaslih in jih je bila primorana vzeti domov, dokler se stvari med tem časom niso uredile.

Na podlagi triletnega službovanja v XVI. plačnem razredu je leta 1958 pridobila pravico do napredovanja v višji plačni razred istega naziva (bolničarka), in sicer bolničarka IV. vrste XV. plačnega razreda. Plačni razredi so za razliko od danes napredovali od višjega do najnižjega.

19. oktobra 1968 je Tea Žvikart začela obiskovati šolo za medicinske sestre na oddelku za zaposlene in se izobraževati za poklic medicinske sestre. Šolanje je zaključila skoraj

hkrati kot otroci leta 1971 in na tej šoli pridobila tudi potrebno znanje za nego bolnika v domači hiši. Pridobljena izobrazba ji je omogočila delo v stroki zdravstvene nege in usposobljenost za vodstvo tečajev nege bolnika, ki jih je organiziral RK Jugoslavije. Na posameznih listih in zvezkih so ohranjeni njeni zapiski, ki so bili podlaga osemurnega tečaja, ki ga je samostojno izvajala v okviru RK. Preberemo lahko: »Vesela sem, da je v tem mrzlem svetu še toliko čutečih ljudi, ki so pripravljeni pomagati človeku v stiski. Tečajji so prilagojeni tako, da so primerni tudi za tiste kraje, kjer sta način

življenja in prosvetljenost mnogo manjša kot pri nas, zato vas bo morda kakšna preprosta razlaga za nekatera opravila presenetila.« 1970 je bila glavna medicinska sestra ZD Kamnik in ob tem delu vodila še nabavno-skladiščno službo.

Pri enaintridesetih je ostala vdova s tremi majhnimi otroki: Heleno, Bojanom in Inko. Zmogla je z veliko ljubezni, odrekanja in požrtvovalnosti. Res je, da so ji priskočili na pomoč dobri ljudje, a skrbi za otroke ni imela s kom deliti. Otrokom in vnukom je rada pripovedovala spomine iz otroštva in mladosti, predvsem o lepih in zabavnih, npr.: »Stari ata je imel pekarno, pa je bila babi kljub temu tako suha, da so jo klicali pekova prekla.«

Kamničani se je spominjajo kot močne ženske tako po postavi kot v dejanjih in odzivih na preizkušnje življenja. Ko je prišla v čakalnico pomirit predolgo čakajoče paciente, je z lahkoto pojasnila, da bo Toneta iz Špitaliča vzela naprej, ker potem nima avtobusa. Sodelavcem ZD Kamnik se je vtisnila v spomin kot potrpežljiva, vsestransko razgledana in prijetna sogovornica ne glede na temo pogovora. Upokojila se je leta 1979 in bila od takrat stalna članica skupine upokojenih zdravstvenih delavcev ZD Kamnik, ki se že dolga leta, običajno prvi četrtek v mesecu, srečujejo v vnaprej določenem, priljubljenem lokalju. Tea je pomembno prispevala pri vzponu in razvoju stroke zdravstvene nege na Kamniškem.

Izlet zaposlenih ZD Kamnik. Tea je v zadnji vrsti v sredini.
(Vir: Helena Sterle)

(DS ZG Tea Žvikart z. Izlet zaposlenih ZD Kamnik. Fotograf neznan. Vir: Helena Sterle)

Odlikovana je bila z ordenom za zasluge za narod s srebrno zvezdo in bronasto plaketo mesta Kamnik.

Tea Žvikart je umrla 22. novembra 2010 in bila 27. novembra 2010 pokopana na kamniških Žalah. Datum in mesec pogreba ter leto njenega rojstva so močno povezani z nastankom strokovne organizacije – 27. 11. 1927.

Delovna skupina za ohranjanje zgodovine zdravstvene in babiške nege pri Zbornici – Zvezi se zahvaljuje Heleni Sterle, hčerki Tee Žvikart, za podarjeno dokumentarno in slikovno gradivo.

Viri:

Baloh, S., 2006. *Zdravstvena služba na Kamniškem v 20. stoletju: kakor so jo oblikovali predhodniki in sodobniki. Kamnik: Dataprint, pp. 78-96.*

Sterle Helena. *Zasebni arhiv.*

Žagoričnik Marija. *Zasebni arhiv.*

Žvikart Tea. *Fond dokumentarnega in predmetnega gradiva. Arhiv DS ZG Zbornica – Zveza.*

Fotografija je bila posneta 1975 ob podelitvi priznanja red zaslug z zlatim vencem, ki ga je prejela Neža Jarnovič.

Fotografijo je posredovala Maja Dolanc.

Prosimo vse, ki prepoznajo kolegice na fotografiji, da sporočijo podatke vodji Delovne skupine za ohranjanje zgodovine zdravstvene in babiške nege (DS ZG) pri Zbornici – Zvezi na naslov: irena.kersic1@gmail.com.

Poklon Mariji Vevar, najstarejši članici Zbornice – Zveze

Jana Zupan

V DMSBZT Gorenjske smo zelo ponosni na svojo najstarejšo članico, ki je pri 93 letih (letos marca bo dopolnila 94 let) tudi najstarejša članica Zbornice – Zveze. Kljub svoji častitljivi starosti pa v pogovoru z njo sogovornik lahko začuti, da je poklic medicinske sestre opravljala srčno in z veliko odgovornostjo do bolnikov.

Marija je tudi po upokojitvi že 40 let članica regijskega društva, ki je leta 2016 praznovalo 60. obletnico ustanovitve. Ob tej slovesnosti je predsednica društva Alenka Bijol povabila na oder tudi njo kot najstarejšo članico društva. Ko sem jo zadnjič obiskala na njenem domu, se je v pogovoru spomnila tudi tega dogodka in mi dejala: »Do konca življenja ne bom pozabila te časti, ki mi je bila izkazana tam. Celo življenje sem trdo delala in bila skromna, pa so ob mojem prihodu na oder vstali vsi udeleženci slovesnosti in močno zaploskali.«

Marija Vevar se je upokojila leta 1979 in takrat so v internem časopisu Informativ Inštituta za pljučne bolezni in tuberkulozo Golnik zapisali: »Tovarišica Marija Vevar, doma iz okolice Cerknice, je prišla na Golnik 1946. leta. Takoj naslednje leto se je vpisala v bolničarsko šolo in jo 1948. leta tudi uspešno končala. Vse do upokojitve, to je do 20. 8. 1979, je vestno in požrtvovalno opravljala dela bolničarke oziroma medicinske sestre, s posebnim poslušom za bolnika. V Inštitutu je bila zaposlena točno 33 let.

Tov. Marija je tudi borka NOV pred 9. 9. 1943. Že kot 16-letno dekle se je vključila v terensko delo in kasneje v partizanske enote, zaradi česar je bila ujeta in februarja 1945 obsojena na smrt, vendar so jo sorodniki rešili. 1. maja 1946 se je udeležila prve delovne brigade na progi Brčko–Banoviči.

Tu na Golniku si je ustvarila družino, zgradila hišo in želimo, da bi ostala med nami še mnogo let.«

Marija vsa ta leta od upokojitve še vedno neguje pripadnost stroki zdravstvene nege. Redno prebere Utrip. Pravi, da jo še vedno zanima, kaj se dogaja na področju zdravstvene nege danes. Spremlja pa tudi delo Zbornice – Zveze. Z velikim veseljem pa v Utripu reši tudi križanko. Vsako leto se nam pridruži na prednovoletnem srečanju, ki ga v okviru društva organizira za svoje članice sekcija upokojenih članov društva. Marija pravi, da je to tudi priložnost za klepet z nekdanjimi sodelavkami in se srečanja že vnaprej veseli.

Draga Marija, naj vam ob zaključku prispevka, ki sem ga napisala z velikim spoštovanjem do vas, zaželim še veliko skupnih prednovoletnih srečanj. Hvala vam za vse. Tudi za vaš prisrčni nasmeh, ko ob obisku odprete domača vrata.